

УДК 323.2

Миколаєнко І.М.

ПОСТМОДЕРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВИ ТА КРИЗА ІДЕНТИЧНОСТІ

В цьому дослідженні проаналізовано вплив, який спричиняє глобалізація на державу. Акцентовано увагу на кризі постмодернового суспільства та метаморфози європейської ідентичності, розглянуто загальні проблеми модернізації, глобалізації та ідентичності.

Ключові слова: *постмодерн, глобалізація, ідентичність, держава, суспільство, трансформація, нація, політика, ТНК (транснаціональні корпорації), криза, суперництво, самосвідомість.*

Постановка проблеми. У відношенні до функціонування держави глобалізація спричиняє появу феноменів, яким неможливо надати однозначну оцінку. Насамперед це стосується ефекту розмивання національних кордонів. Також держава втрачає деякі повноваження або вони обмежуються (особливо в економічній галузі). З'являються нові ефекти, небажані для національної держави. Змінюється роль держави в якості зовнішньополітичного гравця, тощо. Але навіть за таких умов національна держава залишається на позиціях ідентичності, оскільки загальносвітова криза як в економіці, так в політиці та культурі не дає можливості для гармонійного розвитку особистості.

Мета статті. Метою статті є аналіз взаємовідносин держави, що стоїть на позиціях ідентифікації з ТНК та іншими міжнародними організаціями, які безпосередньо впливають на державотворчі процеси в сучасному світі.

Виклад основного матеріалу. Процес глобалізації є однією з актуальних проблем сучасного світового розвитку. Зміни, що відбуваються у структурах світового співтовариства, трансформація соціально-політичних систем, дозволяє говорити про вступ сучасного світу в якісно нову фазу розвитку. Чи буде XXI століття віком глобалізації? Напевно, що так. Але що в такому випадку стане з суверенними правами національних держав? Чи залишаться держави головними акторами на світовій політичній сцені чи поступляться місцем іншим утворенням?

Найбільш ґрунтовними дослідженнями в цій галузі серед вітчизняних та зарубіжних учених можна виокремити роботи С. Біслева, В. Безродної, Б. Вороновича, Е. Гідденса, Р. Екстменна, О. Задоянчука, І. Ніколіна, В. Торукало, С. Перегудова, К. Струся, Д. Шмідта, тощо. Також проблемами розбудови громадянського суспільства в нових умовах займаються вчені в межах проекту "Crossing the divide: Dialogue among civilizations".

Що таке глобалізація? Без претензій на однозначну дефініцію визначимо її так: **глобалізація** – це процес, в результаті якого світ стає більш пов'язаним

та більш залежним від всіх його суб'єктів. Відбувається як збільшення кількості загальних для держави проблем, так і розширення кількості типів інтегруючих суб'єктів, тобто складається своєрідна система, для якої характерні "...резкое усиление и усложнение взаимных связей в основных областях экономической, политической и общественной жизни, приобретающих планетарные масштабы" [1]. Треба відмітити, що такі дослідники цієї проблеми, як А. Зуєв та Л. Мяснікова [2], Р. Каплинські [3] вказують насамперед на економічний характер глобалізації. З точки зору Л. Грініна, "...признание экономических и технологических изменений мотором этого процесса (глобализации) означает признание его необратимости: он не может быть остановлен или повернут вспять никем, поскольку развитие новых технологий невозможно ни остановить, ни затормозить" [4, с. 45]. Отже, щоб контролювати глобалізацію, необхідно насамперед контролювати напрямки та темпи економічного та технічного розвитку. На сьогодні ця думка утопічна, проте перешкоди на шляху цього процесу у вигляді різних регламентацій та квот з'являться.

Технологія, торгівля, транспорт, ТНК, міжнародний капітал обвивають світ новими мережевими зв'язками і роблять кордони держав прозорими [5]. У результаті скорочується об'єм національного суверенітету і підривається статус держави як головного суб'єкта міжнародних відносин. Таким чином, зміни у виробничих відносинах призводять до змін в інших сферах життя, включаючи політику.

У політичній науці тема зміни (розмивання, зникнення) національного суверенітету розглядається в основному в межах вивчення глобалізації та процесу становлення нового світового порядку [6], або в зв'язку з воєнними діями у відношенні до окремих країн, наприклад, Іраку, Сомалі, Югославії [7], проте причини трансформації суверенних прерогатив держави досліджені недостатньо, оскільки зміна суверенітету – такий же важливий фактор втрати інституту державності, як і глобалізація. Відтак доцільним буде розглянути саме два аспекти сучасних трансформацій держави на фоні занепаду національної ідентичності.

З точки зору І. Валлерстайна, головна причина кризи сучасного світу - втрата віри в державу як у "провідника реформ і оплоту особистої безпеки". М. Кастельс вважає, що криза легітимності держави призводить до звуження суверенітету національних держав. Втрачають авторитет не лише державні інститути, але й традиційні сімейні цінності, що призводить до порушення послідовності передачі культурних кодів від покоління до покоління. Відхід держави від таких життєво важливих сфер для людини, як соціальна база та сфера культури, загрожує втратою цінностей сенсу буття.

З точки зору професора С.П. Перегудова "...современное государство не сдало свои позиции глобализации, не исчезла и его способность управления экономикой. Но изменились формы этого управления, следовательно, и его стратегия, потому и новая роль государства в глобализирующейся экономике не должна оцениваться как уменьшающаяся либо вообще исчезающая – просто она меняется" [8]. Можливість держави позитивно впливати на

економічний розвиток визначається не її могутністю, а можливістю створювати і підтримувати "сітьові структури", в межах яких держава разом із приватними груповими інтересами розробляє та реалізує ефективну, узгоджену та ціленаправлену систему управління економікою як в державі, так і за її межами.

Незважаючи на серйозні протиріччя щодо ролі держави у сформованому глобальному просторі, більшість дослідників виокремлюють нову тенденцію ослаблення інституту національної держави, розмивання його кордонів та знищення традиційних політичних зв'язків під тиском нових політичних акторів. Саме такими є транснаціональні суб'єкти влади, які витісняють національні інститути і одночасно є непідконтрольними міжнародним політичним структурам.

Глобально орієнтована економіка послаблює механізми регуляції внутрішньої політики, робить держави підконтрольними світовим фінансовими ринками, інтереси яких протилежні у відношенні до інтересів національних. Економічна глобалізація не лише знижує значення національної держави – вона підриває основи національного суверенітету та незалежності. Крім того, актуалізується питання легітимності, оскільки держава виявляється нездатною виконувати свою функцію гаранта національної безпеки.

Більшість сучасних дослідників зауважують, що далеко не всі держави можуть успішно вписуватися у новий економічний простір. Міжнародні економічні процеси, які раніше регулювалися на двосторонньому рівні, інтраполюються у позадержавні відносини, в зв'язку з чим відбувається розмивання та знецінення регулюючих функцій держави. Інформаційні, фінансові та інші процеси, пов'язані з глобалізацією, скорочують можливості національних урядів щодо контролю внутрішньополітичної ситуації та її управління. Можна констатувати, що сфера внутрішньої компетенції держави, в яку ніхто не втручається і яка регулюється лише національним правом та звичаєм, звужується, а міжнародне право чи право певного соціуму (колективної участі) розширюється [9].

Потрібно визнати, що в сучасному світі більше немає єдиного і неподільного державного, народного чи національного суверенітету. Суверенітет все частіше ділиться між наднаціональними, національними, субнаціональними, а іноді навіть регіональними та муніципальними одиницями [10, с.49]. На процес трансформації національного суверенітету впливає низка факторів: технологічні та економічні зміни, глобальні проблеми, які необхідно вирішувати разом, регіональна інтеграція, прагнення уникати воєн, зростання кількості демократичних режимів. При цьому фактор добровільності скорочення обсягу суверенних повноважень держав серед них найважливіший, оскільки саме він обумовлює безповоротність цього процесу. Проте цей фактор не виключає впливу, іноді досить жорсткого, щодо країн-порушників міжнародних правил та домовленостей, а також спроб прямого втручання у справи тих держав, які не в змозі вирішити внутрішні конфлікти або приборкати сили, які вийшли з-під контролю. Подібні дії світового співтовариства або окремих країн та блоків також впливають на трансформацію суверенітету, створюючи прецеденти на майбутнє. Також суттєве значення

щодо цього процесу має світова громадська думка, оскільки, чим ширше коло країн, які свідомо обмежують свій суверенітет, тим більш неповноцінними здаються ті країни, які не йдуть на такі обмеження[11].

Транснаціональні актори посилюють свої позиції, вони не визнають кордонів і діють по всьому світу. Цей фактор негативно впливає на здатність національної держави забезпечувати добробут громадян, окрім того, держава позбувається традиційних структур та технологій управління і контролю. Наприклад, більша відкритість кордонів не лише забезпечує розвиток торгівлі, але й сприяє розповсюдженню тероризму, полегшує наркотрафік. Таким чином, підлягає сумніву цінність ідеї "соціальної держави" та "громадянського суспільства", метою яких були контроль і взаємодія з національними державними структурами. Держава втрачає напрацьовані механізми впливу на суспільство, але і соціум сьогодні не може пред'являти вимоги до державного інституту, оскільки він не вирішує питання, які раніше були в його компетенції.

Окрім того, треба відмітити і вплив глобалізації на громадянське суспільство. З точки зору українського дослідника К.Трими [12, с.298], є три рівні цього впливу. Перший – це *макрорівень* (взаємодія між державою та громадянським суспільством в межах однієї країни – фактично рівень національної держави), другий – це *мегарівень* (міждержавна взаємодія та співробітництво окремих елементів громадянського суспільств різних країн, кількість яких та ступінь участі не обмежена та не може бути керована з боку національної держави) – *міждержавний рівень та метарівень* (глобальна ступінь діяльності, яка пов'язана з формуванням космополітичного громадянського суспільства – тобто співробітництво вже не окремих громадянських суспільств різних країн, а формування цілісної, єдиної для всіх країн одиниці). При цьому, якщо до перших двох рівнів вчені більш-менш одноголосно дотримуються тієї точки зору, що глобалізація робить їх більш взаємозалежними та взаємопов'язаними, то проблема функціонування космополітичного громадянського суспільства викликає досить суперечливе ставлення.

Одним із перших про вплив глобалізації на формування громадянського суспільства вказав Е.Гідденс [13]. Учений наголошував на утворенні космополітичної нації, яка функціонує, незважаючи на географічну відстань та поєднується на підґрунті етнічного та культурного плюралізму, лояльність та почутті справедливості. Саме на такий космополітичний націоналізм покладаються надії, оскільки він сприятиме встановленню глобального порядку та забезпечуватиме лад у світі. Проте це перспектива неблизького майбутнього.

Розвиток ТНК (транснаціональних компаній), які контролюють все більший обсяг виробничого потенціалу в світовому приватному секторі, виводить їх з поля національної юрисдикції і знецінює попередні державні засоби впливу на них. З'являючись на національних ринках, ТНК змінюють співвідношення сил, які там склались та витісняють місцевих виробників, використовуючи "глобальність". Вони досить вдало уникають як національного оподаткування, так і антимонопольного законодавства.

Транснаціональні компанії впливають не лише на національну економіку,

закріплюючи свої позиції в регіоні, а й поступово залучаються до процесу регулювання внутрішніх політичних процесів, лобіюючи свої інтереси в законодавчих та виконавчих структурах, а також впливаючи на виборчий процес.

Сучасні ТНК відрізняються різноманітністю, різним ступенем впливу в різних куточках світу. Вони не визнають кордонів, і тому принцип національної держави для них ворожий, і це має примусити задуматись над проблемою національної безпеки. Створюючи контури нового порядку, глобалізація руйнує попередній, той, що діє в рамках державної системи. При цьому швидкість руйнування старих відносин суттєво випереджає створення нових. А саме, в ряді країн це наочно виявляється в знищенні традиційної ідеології, заснованої на сакралізації батьківщини і нації, і відповідно в ослабленні таких цінностей, як патріотизм, за рахунок розповсюдження альтернативних національним переваг та ідентифікацій. Проте ніякої чітко сформованої та здатної привабити маси нової ідеології глобалізація не запропонувала. Підриваючи здатність держави забезпечувати добробут громадян, позбавляючи її ефективних форм контролю в галузі економіки та соціальної політики, глобалізація послаблює позиції держави, що призводить до суттєвого негативного впливу на державу як з боку внутрішніх, так і зовнішніх політичних сил.

Особливий вплив з середини минулого століття відіграє глобальна фінансова система, масштаб і сила впливу якої на національну економіку стали безпрецедентними. Трансграничні фінансові потоки взаємопов'язані таким чином, що фінансові труднощі, з якими стикаються одна або декілька національних систем, можуть безпосередньо впливати на інші частини глобальної фінансової системи. Інтенсифікація світових торговельних зв'язків призводить до різноманітних наслідків не лише в економіці, оскільки розвиток регіональних систем торговельних угод, інституціоналізація світової системи змінюють роль національної держави – його протекціоністські функції суттєво скорочуються, і тому як торговельні тарифи та квоти, так і внутрішня економічна політика знаходяться в центрі міжнародних інститутів та організацій.

Особливе місце в структурі, яка регулює глобальні фінансові потоки, займає МВФ, який формально є міжнародною організацією, проте перетворився в інструмент реалізації інтересів найбільш розвинутих країн світу.

Важливу роль в укріпленні економічного простору країн-лідерів відіграє ВТО. Для прийому в цю організацію було встановлено жорсткі правила. Політика ВТО досить суперечлива, оскільки з одного боку, вона сприяє входженню у світовий економічний простір, а з іншого – вимагає збалансувати ціни внутрішнього ринку зі світовими цінами, що призводить до подальшого руйнування національних економік.

Таким чином, з одного боку, МВФ та ВТО, інші глобальні фінансові інститути, посилюють свій контроль над світовою економікою, а з іншого боку – наслідки глобальної політики підривають національні економіки, тобто, погіршують соціальний стан населення країн, які не входять до так званого "золотого мільярду".

Якщо система заснована на бюрократичній централізації, то так чи інакше, вона передбачає авторитаризм. Відповідно до філософії глобалізації, обрані народом органи повинні відмовитись від частини свого суверенітету на користь міжнародних установ, непідзвітних виборцю. Саме в цьому, з точки зору критиків глобалізації, суть Маастрихтського договору про поглиблення інтеграції в Західній Європі.

Окрім ТНК, МВФ, ВТО, значну роль у послабленні інституту держави починають відігравати регіони, які отримують певну самостійність у міжнародних контактах в якості додаткового інструменту саморозвитку в обмін на зменшення підтримки з боку держави. Залучаючи до взаємодії з державою зовнішні сили, політичні суб'єкти (в тому числі і місцеву адміністрацію) часто стають провідниками їх інтересів.

Цей процес створює певну загрозу. Зовнішні сили надають підтримку тим чи іншим структурам в обмін на лобювання їх інтересів, і у більшості випадків ці інтереси не співпадають з інтересами національними.

Особливе значення в сучасних політичних процесах відіграє еліта. Ціннісні орієнтації еліти завжди були важливим фактором, який визначав політику держави. Якщо суспільство саме формує свідомість своєї еліти, то воно зберігає здатність усвідомлювати та виражати інтереси своєї держави, проте в сучасному світі свідомість еліти формується не самим суспільством, а зовнішніми чинниками. М.Делягін відмічає, що свідомість еліти, яка формується його стратегічними конкурентами, неминуче стає неадекватною. Цінності, ідеї, пріоритети, яким віддає перевагу національна еліта, відповідають інтересам його стратегічним конкурентів, а для самого суспільства вони стають руйнівними [14, с.340].

Не менш важливим фактором, який впливає на можливості інституту держави в умовах глобалізації, є культура, як фактор, що пов'язує всі елементи суспільства завдяки перекладу мови системних закономірностей на зрозумілу людям мову їх життєвого світу. Руйнування або різка зміна цієї мови іноді може призвести до паралічу соціальної системи [15, с.13]. Інституціональні та культурні контексти дискурсів у різних країнах неоднакові, тому для використання універсальних стандартів потрібні процедури опосередкування власної культурної традиції. Але в процесі опосередкованого засвоєння не завжди вдається уникати таких явищ, як втрата культурної ідентичності та руйнування культурних моделей.

Глобалізація змінює простір, в якому відтворюються національні культури, і чим глибше досліджуються процеси глобалізації, тим чіткіше проявляється їх глибинний вплив на статус людини в соціумі. Якщо раніше людина залишалась частиною локального суспільства, то з розвитком глобальних комунікацій та наявністю значної кількості безособових зв'язків послаблюється її зв'язок з певним соціокультурним середовищем. Постійно відбувається руйнування сталих механізмів соціалізації, завдяки яким відбувається передача від одного покоління до іншого соціальних та моральних цінностей, норм та традицій. В сучасному соціумі збільшується об'єм функціональних соціальних зв'язків індивіда, які часто є анонімними, окрім того вони швидко змінюються та

послаблюють значимість сталих, емоційно ціннісних відносин.

Багато з країн на початковій фазі розвитку глобалізації знаходились на тому ступені історичного розвитку, для якого характерні внутрішня єдність суспільства, переважання колективістських цінностей, помірний рівень споживання, економічна політика, орієнтована на модернізацію та розвиток самостійного економічного комплексу. Проте інтеграція країн у світове господарство призводить до зміни соціально-економічних орієнтирів, що ускладнює політику самостійного розвитку держави.

Також глобалізація впливає на внутрішню політику держави та вносить нові елементи наднаціонального характеру, які відображають ті проблеми, які в державних рамках не вирішуються. Наприклад, активність міграційних процесів породжує нові протиріччя і деталізацію суспільства, що посилює роль міжнародних інститутів та міждержавних структур, які перебирають на себе функції, втрачені національними державами. Держава, яка змушена вирішувати соціальні, політичні, етнічні та інші протиріччя, змушена враховувати думку світового співтовариства, яке насамперед відображає позицію західноєвропейських країн та США.

Суперечливою представляється діяльність "транснаціонального громадянського суспільства" – неурядових організацій, які мають штаб-квартири в розвинутих країнах і використовують їх фінансову та організаційну підтримку, оскільки вплив ТНК на становлення громадянського суспільства як в Україні, так і в інших країнах, що знаходяться на стадії трансформації, далеко неоднозначний. Хоча держави і залишаються суверенними, політична еліта делегує свої повноваження міжнародним структурам, частина владних повноважень при цьому передається неурядовим корпораціям, які представлені досить широко - від корпорацій до екологічних організацій. При цьому групи тиску в одній країні можуть співробітничати з аналогічними групами в інших країнах. Таким чином, головними політичними акторами стають глобальні політичні мережі, які представляють собою альянси урядових агентств, міжнародних організацій, корпорацій, неурядових організацій та інших громадських груп. Інформаційні технології дозволяють цим мережам розповсюджуватись та здійснювати вплив, який представляється непропорційно великим у порівнянні з їх розмірами.

Ця проблема актуальна для сучасної України. Ослаблення державних структур, активне лобювання олігархами своїх вузькокорпоративних інтересів посилює значення і роль громадянського суспільства. Але громадянське суспільство в країні не готове до ефективної протидії негативним впливам глобалізаційних процесів, і це збільшує небезпеку знищення інституту національної держави, особливо в умовах кризи.

Криза завжди приходиться в наш дім не стукаючи. Незважаючи на те, що економічна теорія і прикладна аналітика вже декілька століть приділяють максимальну увагу дослідженню цього явища, кризу важко прогнозувати. Саме тому, як правило, запізнілими виявляються і заходи антикризової політики. Окрім того, далеко не завжди вони стають адекватними, такими, що насправді зменшують деструктивність кризових процесів, їхні руйнівні дії (наприклад,

"стиснення" пропозиції грошей Федеральною резервною системою США в умовах "Великої депресії" 1929-1932 рр.).

Крім внутрішніх (суто економічних) та зовнішніх (неекономічних) чинників, які завжди є специфічними, на кризу в будь-якій країні впливає паніка. В цілому криза, її глибина визначається дією економічних детермінантів, помножених на психологічне сприйняття населенням відповідних процесів. Звертаючись під час "Великої депресії" до нації, Ф. Рузвельт зазначав, що найбільшим ворогом американського народу є страх і лише подолавши його, можна розраховувати на перемогу над кризою. На пострадянському просторі цей психологічний чинник є особливо значущим.

Світова криза – це не лише фінансово-економічні негаразди 2008-2009 рр., але й криза фундаментально цивілізаційна, навіть криза самого Постмодерну. В зв'язку з цим український дослідник А.Гальчинський пропонує оцінку глобалізаційних процесів з позицій планетарної специфіки креативної діяльності людини, механізмів коеволюції Природи, Людини і Суспільства, олюднення природи [16, с.225].

Глобалізація – це планетарний механізм, який органічно поєднує в собі, з одного боку, комунікаційний інструментарій взаємодії Людина – Людина, з іншого – механізм взаємодії людини та людства загалом з природою та біосферою. Глобалізація у цій інтерпретації постає по суті як ексклюзивний інструментарій ноогенези, коеволюції Людини і Природи, розуму і матерії, забезпечення послідовної (поетапної) трансформації біосфери в ноосферу.

Висновки. Визначальною детермінантою розвитку сучасного світу є процеси глобалізації. В своїй основі це досить складний, багаторівневий та досить суперечливий процес, який характеризує світовий розвиток на рубежі XXI століття.

Суть глобалізації – у різкому розширенні й ускладненні взаємозв'язків і взаємозалежності людей та держав, що виражається в процесах формування планетарного інформаційного простору, світового ринку капіталів товарів та робочої сили, в інтернаціоналізації проблем техногенного впливу на природне середовище, міжетнічних і міжконфесійних конфліктів та безпеки.

Відкриваючи нові можливості перед людством, наприклад, утворення глобальної комп'ютерної мережі, глобалізація кидає виклики людству, пов'язані зі світовим розвитком та можливими ризиками взаємозалежності світу, що ставить під сумнів стабільність та функціонування світової системи.

З другої половини XX століття на характер зміни структури національної держави стали впливати процеси інтернаціоналізації і глобалізації. Внаслідок цього з'явилися наднаціональні інститути і перехід до їхньої компетенції ряду політичних, економічних, соціальних функцій, виконання яких раніше покладалось на органи національних держав. Це призвело до збільшення числа національних державно-правових інститутів, орієнтованих на задоволення потреб наднаціональних організацій та до ліквідації функціонально непотрібних у нових умовах державних установ. Транснаціоналізація політичного простору поряд із приватизацією міжнародними, економічними та громадськими структурами ряду державних функцій зменшує здатність держав

використовувати органи примусу. Поряд зі зниженням здатності державних інститутів контролювати процеси у своїх країнах, глобалізація також зменшує їх готовність приймати на себе відповідальність за наслідки модернізаційних процесів. Трансформація суверенітету в умовах глобалізації має двобічний характер, оскільки, посилюються фактори, які викликають скорочення номенклатури та об'єм суверенних повноважень держави, а також самі держави добровільно і свідомо йдуть на обмеження свого суверенітету.

Під впливом глобалізації "руйнується" структура основних принципів, на яких організовувалися й жили суспільства і держави. Виникають нові, територіальні відмежовані одна від одної єдності. Утворюються силові й конкурентні співвідношення та конфлікти між національно-державними єдностями й акторами, з одного боку, і транснаціональними акторами, ідентичностями, соціальними просторами, ситуаціями з іншого. Внаслідок нового типу співвідношень виникає "суспільство ризику", де всі взаємозалежні, і будь-які порушення рівноваги загрожують незворотними наслідками. В глобальному "суспільстві ризику" становище окремої людини стає все більш нестабільним, що підсилює індивідуалізм. Але цей індивідуалізм підлягає "структурному підпорядкуванню" і загальній "стандартизації", що підсилює важливість національної держави [17].

Таким чином, основною оптимальною стратегією держави в умовах глобалізації має бути тісне співробітництво з суспільством. При цьому держава повинна делегувати частину своїх повноважень місцевому самоврядуванню й організаціям громадянського суспільства. Тісна співпраця державних органів із профспілками, асоціаціями підприємців, екологів, іншими громадськими організаціями дозволяє консолідувати суспільство, активізувати творчі сили нації на самому низовому і масовому рівні, адекватно підходити до вирішення соціальних проблем, ефективно контролювати дії бюрократичного апарату і боротися з корупцією. Це дає підставу говорити про тенденцію щодо соціалізації держави у відповідь на виклик глобалізації, що і є передумовою успішної інтеграції національного суспільства у світове співтовариство. Як вважає Ю. Ткачук [18], парадокс глобалізації в тому, що чим багатші і міцніші внутрішні зв'язки суспільства, тим вищий ступінь його економічної і соціальної консолідації, і тим повніше реалізуються його внутрішні ресурси. Таке суспільство здатне успішніше використовувати переваги інтеграційних зв'язків і адаптуватися до умов глобального ринку.

Список використаних джерел

1. Васильєва Т. Трансформація функцій інститута государства в условиях глобализации / Т Васильєва // Власть. – №10. – 2007. – С. 21–24.
2. Гальчинський А.С. Криза і цикли світового розвитку / А.С. Гальчинський – К., 2009. – 392 с.
3. Гидденс Э. Навстречу глобальному веку / Э. Гидденс // Отечественные записки. – 2002. – №6. – С. 436.
4. Гринин Л.Е. Глобализация и национальный суверенитет / Л.Е. Гринин // История и современность. – 2005. – №1. – с. 32–36.

5. Гринин Л.Е. Государство и исторический процесс: от раннего государства к зрелому / Л.Е. Гринин – М., 2007. – 267 с.
6. Делягин М.Г. Мировой кризис: общая теория глобализации / М.Г. Делягин – М., 2003.
7. Злокозова Н.Е. Расширение ЕС: за и против с позиций его членов / Н.Е. Злокозова // МЭиМО. – 2004. – №1. – С. 17–21.
8. Зуев А.Г. Глобализация: аспекты, о которых мало говорят / А.Г. Зуев, Л.А. Мясникова // МЭиМО. – 2004. – №8. – С. 13–17.
9. Иванов Н.П. Человеческий капитал и глобализация / Н.П. Иванов // МЭиМО. – 2004. – №9. – С. 23–26.
10. Ильин М.В. Собрание и разделение суверенитета / М.В. Ильин // ПОЛИС. – 1993. – №5. – С. 19–22.
11. Каплински Р. Распространение положительного влияния глобализации: анализ "цепочек" приращения стоимости / Р. Каплински // Вопросы экономики. – 2003. – № 10. – С. 30–33.
12. Перегудов С.П. Новейшие тенденции в изучении отношений гражданского общества и государства / С.П. Перегудов // ПОЛИС. – 1998. – №1. – С. 24–28.
13. Ткачук Ю.В. Глобалізація в сфері політики: інститути і механізми наддержавного впливу / Ю.В. Ткачук / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. – Одеса, 2004. – 358 с.
14. Трима К.А. Трансформація держави та громадянського суспільства під впливом глобалізації / К.А. Трима// Гілея. – Випуск 18. – 79 с.
15. Ян Э. Демократия и национализм: единство или противоречие? / Э. Ян // ПОЛИС. – 1996. – №1. – С. 26–29.
16. Crossing the Divide. Dialogue among Civilizations. – New Jersey, 2001. – 341 с.
17. Habermas J. Dispute on the Past & Future of International Law. Transition from a National to Potation Constellation. – Istanbul, 2003. – 238 с.

Подано до редакції 15 березня 2011 року

Миколаєнко І.Н.

Постмодерные трансформации государства и кризис идентичности

В данном исследовании проанализировано влияние глобализации на государство. Акцентировано внимание на кризисе постмодерного общества и метаморфозах европейской идентичности. Рассмотрены общие проблемы модернизации, глобализации и идентичности.

Ключевые слова: *постмодерн, глобализация, идентичность, государство, общество, трансформация, нация, политика, ТНК, кризис, соперничество, самосознание*

Mikolaenko I.M.

Postmodern transformation of state and identity crisis

In this study the impact that globalization leads to the State. The attention to the crisis postmodern society and the metamorphosis of European identity. The general problems of modernization, globalization and identity.

Keywords: *postmodern, globalization, identity, state, society, transformation, nation, politics, TNK, crisis, competition, self-awareness.*

Миколаєнко Ірина Миколаївна – кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії та політології Національного університету державної податкової служби України.